

Ch'ol

Yuxmojtylel xñopjuñob

Juñchajp yombä mi iñojpel: Lakälak'tyak	
Iñojpel majlel: yom mi lakñop bajche' mi ikosañtyel lakälak'	
Yombä mi ñop alobob	ibäl
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mi kãñ ik'añol uj tyi ipäkchokoñtyel alak'al. ✓ Mi iñop bache' mi ikosañob yälak' lakña'ob tyi ilumal. ✓ Mi kãñ jayp'e k'iñ mi ijajwel alämuty. 	<p>Ikäjñel</p> <ul style="list-style-type: none"> • ik'äjñibal uj cha'añ mi kosañtyel aläk'al. • Chuki mi imel xpäklojm cha'añ mi ijajwel aläk'altyak. <p>Iñojpel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bajche' yom mi lajkosañ lakälak'.
Ichajpäñtyel majlel, imelol majlel	
<p>• Ityejchibal:</p> <p><i>Mi lajk'ajtyibeñ alobob:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ añba imuty la'amamá. Mi má'añik: chukoch ma'añik ✓ añba yajtso?, mi añäch, jaykojty? ✓ Mi ma'añik, chukoch ma'añik? ✓ Añba ipech?, mi añäch, jaykojty ✓ Mi ma'añik, chukoch ma'añik? ✓ jiñba mi ikosañ ✓ bajche' mi ikosañ ✓ añba kosa'bil acha'añ amuty, ak'ach, pech? ✓ bajche' yujil kosañtyel <p>••Itsojlel majlel:</p> <p>Jiñi alobob mi ik'ajtyibeñob imama bajche' yujil ipäkchokoñtyel imuty. Ñaxañ mi ik'ajtyiñ:</p>	

a) imelbeñtyel imety

- ✓ chuki mi ik'äjñel
- ✓ baki mi imelbeñtyel
- ✓ bajche' boxtyäl mi lakmelbeñ, ¿chukoch?
- ✓ jayp'ej tyumuty mi iyäk'eñtyel ipäktyañ jiñi xña'muty, ¿chukoch?
- ✓ Jayp'e tyumuty mi yäk'eñtyel ipäktyañ jiñi ña'ak'ach, chukoch?
- ✓ Jayp'e tyumuty mi yäk'eñtyel ipäktyañ jiñi ña'apecth, chukoch?

•• Yambä juñchajp lajk'ajtyiya tyi ityojlel yujilobä

Mi lakchajpañ lakbäj tyi k'ajtyiya tyi ityojlel juñtyikil lakña' cha'añ mi' isu'beñoñla bajche' yujil ikosañtyel imuty:

Ik'ajtyibeñtyel yälak':

✓ jaykojty imuty	✓ jaykojty yäk'ach'	✓ jaykojty ipech
✓ bajche' mi ip'ol imuty	✓ bajche' mi ip'ol yajtso'	✓ bajche' mi ip'ol ipech
✓ jaykojty ityatymuty	✓ jaykojty yajtso'	✓ jaykojty ityaty pech
✓ jaykojty iña'muty	✓ jaykojty iña'ak'ach	✓ jaykojty iña'apecth
✓ jaykojty yälämuty	✓ jaykojty yälä ak'ach	✓ jaykojty yäläpech

ityuñ :

- ✓ muk'ba tyi tyuñ

- ✓ jaykojty mu'k tyi tyuñ
- ✓ jaypej ityuñ mi' yäk' jiñi xña'muty
- ✓ bajche' mi lakyajkañ tyumuty muk'bä lalpäkchokoñ?

ipäkchokoñtyel:

- ✓ añba päkchoko'bilbä icha'añ wäle
- ✓ jaykojty xña'muty päkchoko'bil icha'añ
- ✓ jayp'ej tyumuty mi yäk'eñ ilu'ts jiñi xña'muty , chukoch?
- ✓ baki mi yäk' ityuñ iña'muty che añtyo mi ikälel
- ✓ bajche' ityojol mi yäk' ityuñ imuty

yujilel

- ✓ chuki tyi uj mi ipäkchokoñ
- ✓ chukoch jiñbä uj mi ipäkchokoñ?
- ✓ jayp'ej k'iñ mi' ipäktyäl jiñi xña'muty
- ✓ muk'ba ilaj tyojp'el tyi' pejtyelel?
- ✓ Muk'baj ilajkolel

Iwe'säñtyel:

- ✓ Tyi jayp'ej k'iñ mi kajel **ibuk'sañ**
- ✓ Chuki mi yäk'eñ ik'ux
- ✓ Baki mi laktyajbeñ ibuk'bal
- ✓ Weñba che mi lakäk'eñ *mäñbilbä ibuk'bal?*

_chukoch weñ

_chukoch mach weñ

✓ Bajche' yuji ak'eñtyel

•••**Lajkomo e'tyel**

- ✓ Yoralel mi lajkomo al chukityak tsa' yälä lakña' bajche' yujil ikosañtyel yälak'. Mi lajkomo ña'tyañ bajche' mi lakts'ijbabeñ jiñi ity'añ lakña'.
- ✓ Tyi imojty tyi mojtty alobob mi imelbeñob yejtyal ikosañtyel muty, ak'ach yik'oty pech..
- ✓ Mi ikomo melob ja'el yälä ts'ijb bajche' yujil kosañtyel lakälak'.
- ✓ Tyi cha'cha'tyikil mi iñumelob ipejkañ ts'ijbujel ik'aba' yälak' xMariya''.
- ✓ Che' mi yujtyel ilajpejkañob mi lajkomo al bajche' añ iñusaj k'iñ xMariya.
- ✓ Mi laklajiñ bajche' yujil ikosañtyel imuty xMariya yik'oty lakpi'älob.

••• **Iñujp'ib**

Mi lajkomo ts'ijbañ bajche' yujil kosañtyel yälak' lakña'ob tyi laklumal. Mi imelbeñob yejtyal cha'añ ity'ojol mi ikäytyäl.

Iwuty lake'tyel: yejtyal ikosältyel muty, its'ijb alobob bajche' mi imelbeñtyel ibuk'bal jiñi alämuty.

lake'tyijib: juñ, lápiz, lapicero, lakchuko'ty'añ, yejtyal uj

Bajche' yom ik'ejlel majlel: mi imejlel lakñañañ k'el jaytyikil alobob k'elbilob icha'añ bajche' yujil kosañtyel muty, ak'ach, pech. Jiñi yujilobä mi imejlel tyi ty'oxtyälob cha'añ mi icha'leñob komo e'tyel yik'oty maxtyobä yujilob.

Yom mi ik'ejlel jiñi alä xñopjuñob bajche' yilal muk'ob tyi e'tyel yik'oty ipi'älob tyi k'eljuñ.

Yom mi ik'ejlel ja'el mi muk'äch ilajmelob chajpä'bilbä cha'añ mi iñop.